

Kristian Delica

Sociologisk refleksivitet og feltanalytisk anvendelse af etnografi

– om Loïc Wacquants blik på urban marginalisering

Artiklen fremstiller og diskuterer Loïc Wacquants tese om avanceret marginalisering som samlebetegnelse for og særtræk ved kontemporære vestlige storbyer. Den viser, hvordan Wacquant praktiserer Pierre Bourdieus sociologiske refleksivitet (den epistemiske refleksivitet) med udgangspunkt i historisk funderede studier af udviklingen af henholdsvis den amerikanske ghettos (the black belt) og de parisiske forstæder (the red belt). Der argumenteres for det første for, at Wacquants bidrag til bysociologien netop kan ses som en videreførelse af principperne i Bourdieus refleksive sociologi. For det andet argumenteres for, at Wacquant anvender en særlig bourdieuinspireret, feltanalytisk udgave af etnografi. Dette foreslås både som præcisering af den måde Wacquant arbejder med etnografiske metoder på i studier af avanceret marginalisering og som del af et bredere urbansociologisk forskningsprogram, der ligeledes skitseres. Denne distinkte udgave af etnografisk arbejde diskuteres op mod andre positioner i det etnografiske felt, hvorved Wacquants bidrag hertil skrives frem.

Søgeord: Loïc Wacquant, avanceret marginalisering, etnografi, Pierre Bourdieu, sociologisk refleksivitet.

Løbet af oktober måned 2010 kom der i hidtil uset omfang fokus på de såkaldte "ghettoområder" rundt omkring i Danmark.¹ Startskuddet var først og fremmest statsminister Lars Løkke Rasmussens åbningstale til Folketinget, hvor han som bekendt udpegede særlige "huller" i Danmarkskortet: "Steder hvor de danske værdier tydeligvis ikke længere er bærende" (Løkke Rasmussen 5. oktober 2010). Den heftige debat fik yderligere næring af oppositionens ghettoudspil, der kom regeringens ditto i forkøbet og bl.a. slog på "mere tryghed" via en (endog meget) "fast hånd" i form af øget politiindsats, udgangsforbud mm. i de såkaldte ghettoområder (S-SF 2010). Dette fik bl.a. og noget overraskende politidirektør i København Johan Reimann på banen med kritik af politikernes stigmatiserende brug af ordet "ghetto", og i slutningen af oktober kom så regeringens forsinkede ghettoudspil "Ghettoen tilbage til samfundet" (Regeringen 2010). Hen over de næste par måneder rasede debatten. En skønsom blanding af journalister, meningsdannere, politikere, jurister og forskere deltog i den symbolske kamp om både indsatsen i "de ghettoramte områder" og om definitionen på selve ordet "ghetto". Under og efter et sådant medicirkus kan det være nyttigt lige at stoppe op og overveje hvilke sociologiske redskaber, empiriske, metodiske og teoretiske, der kunne være formålstjenstlige at benytte sig af som fundament for navigering og aktiv deltagelse heri. Hvis man gerne vil bidrage til denne "ghettodebat" – både i den brede offentlighed, men også i videnskabelige sammenhænge – med en kritisk, sociologisk funderet viden om fx forholdende i de udsatte boligområder, tilbyder den amerikansk-franske sociolog Loïc Wacquant et interessant perspektiv og en genuin række af konkrete værktøjer ("tools"). Det er dette perspektiv på urban marginalisering og disse værktøjer, der er omdrejningspunkterne for denne artikel.

Om Wacquants forfatterskab

Loïc Wacquants forfatterskab er på én og samme tid solidt placeret i og inspireret af den klassiske sociologi samtidigt med, at det, særligt via den altid nærværende arv fra læremesteren Pierre Bourdieu, vedbliver at knopskyde i et væld af nyudviklende retninger – det være sig empirisk, metodisk eller teoretisk.² Wacquants forfatterskab har i grove træk udviklet sig fra en fokusering på en sociologi *fra* kroppen (carnal sociology) over studier af urban marginalisering (urban sociology) til en sociologi om den neoliberale strafestat (penal sociology). Det var via et længerevarende etnografisk feltstudie i slutningen af 80'erne og starten af 90'erne i et boksetræningscenter lokaliseret i Chicagos ghetto, at Wacquant, med sin egen krop som redskab, deltog i centerets daglige træning som bokselærling og udviklede en sociologi fra kroppen – hvilket kan ses som en ganske radikal praktisering af Bourdieus habitusteori (Wacquant 2004a, Delica 2008).³ Dette var samtidig springbrættet for de komparative studier af ghettoiseringsprocesser og urban marginalisering i henholdsvis "the black belt" og "the red belt" (Wacquant 2008a). Betegnel-

sen "black belt" anvender Wacquant som udtryk for de forstadsområder, der førhen fungerede som hjem for den sorte arbejderklasse i den fordristiske økonomi under industrialiseringens guldalder i USA, og betegnelsen "red belt" dækker over de parisiske forstadskommuner (banlieues), der tidligere traditionelt var kommunistiske bastioner.

Studierne af urban marginalisering tændte fremadrettet den gnist af undren og indignation over mængden af unge sorte mænd fra udsatte byområder, der havner i ét af de utallige amerikanske fængsler – ghettoen ses her som surrogatfængsel (Wacquant 2009a:195ff). Disse studier kulminerer foreløbigt med studiet af sammenhængen mellem neoliberal social- og straffepolitik og det frembrusende "prisonfare", som Wacquant konceptuelt udvikler som væsentlig udvidelse af analyser af bevægelsen fra "welfare" til "workfare" i det kontemporære amerikanske samfund (Wacquant 2009a:16-17). Kort skitseret er tesen her, at der i vestlige samfund (i første omgang USA), som reaktion på det traditionelle lønarbejdes forsvinden og den heraf øgede fattigdom for særligt de mennesker, der befinder sig nederst i det sociale rum, opstår et behov for en radikal ny regulering af disse fattige – en regulering, der er målrettet og udført af politiet og retsvæsenet (Wacquant 2008b, 2009a). Med andre ord opstår det, som Wacquant kalder en "kentaurostat" med et lille, liberalt hoved og en stor, autoritativ krop, hvis fremmeste rationale er at regulere den urbane fattigdom med straffesystemet som vektor (Wacquant 2009a:43, 2010c:217).

Skematisk kan det måske se ud som om, at Wacquant kontinuerligt har bevæget sit fokus gradvist op i skala; fra (mikro)studier af (og fra) kroppen, over (meso)studier af byområder til (makro)studier af statslige politikers betydning for hverdagslivet i de nedre regioner af de sociale rum. Så enkelt er det dog ikke – adskilte analyser af sådanne mere eller mindre distinkte niveauer findes, i tråd med Bourdieus ideal om en sociologisk refleksivitet, ikke hos Wacquant. Wacquants analytiske ambition er tvært om udtrykt ved en insisteren på, at delene i specifikke problemstillingeres komplekse sammensathed ("relations of antagonistic cooperation") og de magtrelationer, der synligt såvel som skjult virker konstituerende for problemstillingernes fremtrædelsesformer, må synliggøres og relateres til hinanden (Wacquant 2010c:201 og 208 nederst). Her viderefører og operationaliserer Wacquant, i min læsning, helt

tydeligt Bourdieus refleksive sociologi og inspireres af dennes feltanalyser (Delica & Mathiesen 2007).⁴ I denne forstand bidrager Wacquant til en Bourdieuinspireret sociologi om byen – en del af sociologien Bourdieu selv kun sporadisk arbejdede med (undtaget visse dele af "Weight of the World" (Bourdieu et al. 1999) og analyserne af fransk boligpolitik i "The Social Structures of the Economy" (Bourdieu 2005a)). Dette fordi Wacquants sociologiske arbejde for det første er karakteriseret ved interessen for aktuelle problemstillinger historicitet (ghettospørgsmålet fx), for det andet ved synliggørelse af magtrelationerne både internt i specifikke felter og eksternt mellem forskellige felter og, for det tredje, af en markant, sociologisk reflektiv henvisning til mediernes påvirkning af det videnskabelige felt (fx og tydeligt i forbindelse med dissekeringen af "underklassedebatten" i USA, se fx Wacquant 2006:42-46). Der er tillige et distinkt politisk element i Wacquants forfatterskab forstået på den måde, at Wacquant taler for og konsekvent praktiserer et engageret, kritisk blik på statens medvirken til udviklingen af nye marginaliseringsformer i vesteuropæiske storbyer. Denne form for kritisk stillingtagen er for Wacquant, også epistemologisk betragtet, helt centralt for studier af bymæssige marginaliseringsprocesser (se fx Wacquant 2002, Wacquant 2008a:282-283).⁵

Denne artikel vil som sit første skridt synliggøre Wacquants perspektiv på byen, der grundlæggende er bundet op på overvejelser over "urban polarisering set fra neden" og den lidt bredere tese om "avanceret marginalisering" som distinkte kendetegn ved kontemporære (vestlige) samfund (Wacquant 1996, 1999, 2000, 2008, 2010a). I sin doktorafhandling bemærker Hans Thor Andersen, at der generelt:

... er få eksempler på helhedsprægede analyser af storbyernes indre transformation i relation til de gennemgribende samfundsmæssige ændringer de har været gennem (Andersen 2005:17).

I forlængelse heraf argumenterer artiklen for, at Wacquants bysociologiske arbejde netop ses som rummende et bud på sådanne "helhedsprægede" (og komparative) analyser, der, via et konstant relationelt perspektiv med fokus på antagonistiske sammenhænge, forsøger at sammentænke ellers adskilte niveauer i analyser af urban, avanceret marginalisering. Dernæst fokuseres mere metodisk på Wacquants praktisering af Bourdieus ideal om sociologisk refleksivitet og endelig på Wacquants specifikke anvendelse af etnografisk feltarbejde. Wacquants udgave af etnografisk arbejde placeres her i relation til andre måder at praktiserer etnografi, og der argumenteres for, at Wacquant anvender etnografi i en feltanalytisk forstand – som et vigtigt epistemologisk værktøj i synliggørelsen af sociale magtrelationer.

Om Wacquants position i det bysociologiske felt – byer som nexus for avanceret marginalisering

Som den hollandske professor i sociologi Godfried Engbersen (2001) bemærker, optræder der i bytænkningen ganske divergerende opfattelser af byernes funktion som værende enten arnested for kreativitet, energi, økonomisk vækst, tolerance, (verdens)medborgerskab osv. – altså et optimistisk mulighedssøgende perspektiv – eller et mere apokalyptisk perspektiv, der nærmere centrerer blikket på byen som omdrejningspunkt i skabelsen af sociale eksklusionsmekanismer, fattigdom, moralsk forfald og kriminalitet. Der er selvsagt en masse nuancerende mellempositioner i dette skarpt optegnede enten-eller spektrum, men den skarpe distinktion kan her tjene til at synliggøre, hvordan "Wacquants by" ser ud, idet hans bysociologiske arbejde helt tydeligt knytter sig an til sidstnævnte – til analyser af de underprivilegerede, de marginaliserede, de borgere, der befolker de nederste dele af det sociale rum (eller dem, der *ikke* klarer sig i det, der er blevet kaldt den duale by jf. Mollenkopf & Castells 1991). Det er disse "urban outcasts" dagligdags oplevelser og ikke mindst de historiske og strukturelle mekanismer, der på forskellige niveauer, fysisk, socialt og symbolsk (re)producerer de dynamikker, der skaber og fastholder byens dualitet, der er sigtepunktet for Wacquants bysociologiske arbejde.⁶ Det er Wacquants tese, at der netop i de opdeltede storbyer opstår nye former for marginalisering – dét han konceptualiserer som "avanceret marginalisering" – hvilket både er et forsøg på at indfange de relationelle eksklusionsmekanismer, der, ifølge Wacquants, opstår i en postfordistisk, postindustrial serviceøkonomi under neoliberalismens triumftog og samtidig et bud på den specifikke karakter af fremtidige former for marginalisering (Amin 1994, Mingione 1996, Wacquant 1996, 2008a).⁷ I en lidt bredere sammenhæng kan man sige, at Wacquant herigennem forsøger at spidsformulere, hvad der mere substantielt er det nye i "den nye fattigdom" i både en europæisk og en amerikansk sammenhæng (se dertil fx Mingione 1996, 2004).

Det er gennem den konsekvente komparation mellem USA (Chicago) – "the black belt" – og Europa (Paris) – "the red belt" – at Wacquant prøver at identificere de centrale karakteristika ved denne avancerede marginalisering. I *Urban Outcast* (2008a) opsummeres disse som værende kendetegnet ved seks processuelle drivkræfter, og i andre artikler koges de ned til fire "strukturelle logikker", der alle er markante dynamikker i dannelse af urban marginalisering i vestlige storbyer. Wacquant arbejder med (1) en makrosocial dynamik, der drejer sig om den sociale uligheds ændrede former (2) en økonomisk dynamik, der drejer sig om lønarbejdets mutation, (3) en politisk dynamik med rod i omorganiseringen og indskrænkningen af velfærdsstaten og endelig (4) en spatial dynamik, der tager form som en såkaldt territorial stigmatisering (Wacquant 1999:1642-1644). Wacquant siger selv helt kort:

Denne nye avancerede marginalisering understøttes af fragmenteringen af arbejdskraften, reorganiseringen af velfærdspolitikken fra sikkerhed til markedstvung samt en generel genkomst af ulighed – med andre ord en ny form for marginalisering affødt af den neoliberale revolution. Men det betyder ikke, at der er tale om et overstået kapitel, dette er et billede på fremtiden (Wacquant med Larsen 2008:68, se også Wacquant 2008a:232ff).⁸

Wacquants position i det urbansociologiske felt kendetegnes kort sagt ved en konstant opmærksomhed på enkeltstående by- og boligområders relation til både strukturelle, politiske og historiske udviklingstræk (Wacquant 2010a:172-173). Dette udtrykkes meget præcist i indledningen til *Urban Outcast*:

... to forget that urban space is a historical and political construction in the strong sense of the term is to risk (mis)taking for "neighbourhood effects" what is nothing more than the spatial retranslation of economic and social differences (Wacquant 2008a:9, se også s. 281-284 og Bourdieus overvejelser i samme retning i Bourdieu et al. 1999:123-130).

Det sociologiske vidensideal, som Wacquant taler for her, er en generisk viden, der bl.a. går i rette med den såkaldte neighbourhood effectforskning og ser kritisk på påstande om, at udsatte boligområder *i sig selv* gør deres beboere mere udsatte. Det er via en sociologisk viden, der er historisk og socio-spatialt funderet, og som formår at koble disse sammensatte sammenhænge, at man kan bidrage med et alternativ til mediernes "snap shot historier" om "ghettotilstande" i fx udsatte boligområder i Danmark.⁹ I det følgende vil jeg stille skarpt på, *hvordan* denne viden mere metodisk tilvejebringes i Wacquants arbejde og fokuserer her på den sociologiske refleksivitet.

Sociologisk refleksivitet som kritisk pejlemærke i urban-sociologiske studier

For Bourdieu var arbejdet med (udviklingen af) den sociologiske refleksivitet alfa og omega, og arbejdet hermed implicerede en konstant metodisk opmærksomhed på den effekt importen af ikke-videnskabelige begreber (fx fra ministerielle dokumenter og rapporter) har på den videnskabelige praksis og ikke mindst på konstruktionen af det videnskabelige forskningsobjekt (jf. Bourdieu et al. 1991, Robbins 2007). Bourdieus "epistemiske refleksivitet" er konstant rettet mod den videnskabelige praksis, det er "hvordan"-spørgsmålet, der er det springende punkt, og der arbejdes med refleksivitet "durante", altså kontinuerligt gennem forskningsprocessen og ikke "ex post", som en art rituel afvaskning efter processen er tilendebragt (se Bourdieu & Wacquant 1992, Wacquant 2009b og 2009c).

Dét, der adskiller Bourdieus udgave af refleksiv sociologi fra de mange

andre varianter af selvsamme, er netop "hvordan-aspektet", det metodiske præg, idet Bourdieu rent faktisk bidrager med konkrete teknikker og metoder med sigte på, hvordan man arbejder med at opnå en sociologisk refleksivitet. For det første drejer det sig om det systematiske arbejde med komparation (altså at bruge én specifik historisk kontekst som spejl for en anden og ad denne vej nærme sig evt. blinde punkter, jf. Visti Hansen 2008:12ff). For det andet, er det arbejdet med problemstillingers historicitet – at se fx byområder i en:

... diachronic sequence of historical transformations of which they are the material expression and which never find their source and principle in the neighbourhoods under examination (Wacquant 2008a:9).

Endelig, og for det tredje, er det helt centrale moment i Bourdieus udgave af sociologisk refleksivitet de kontinuerlige videnssociologiske overvejelser over og synliggørelse af forskerens position i undersøgelsesfeltet, og den betydning denne position har for ens videnskabelige blik. Som Bourdieu formulerer det:

Jeg syntes rent faktisk at én af de vigtigste årsager til fejltagelser der begås inden for sociologien, beror på et ukontrolleret forhold til objektet. Eller mere præcist: På uvidenhed om alt det som opfattelsen af objektet skylder det synspunkt objektet opfattes ud fra, dvs. den position som sociologen indtager i det sociale rum og i det videnskabelige felt (Bourdieu 1997:28).

Alle tre elementer er markante træk i Wacquants sociologi, fx og i særlig grad, i relation til studierne af den amerikanske ghettos historicitet (Wacquant 1997a, 2004c, 2010a).

I det følgende vil jeg give et eksempel på Wacquants praktisering af et sådant sociologisk-refleksivt forskningsprogram, der nok tydeligst fremstilles i Bourdieus og Wacquants (1992) samlede "invitation til en refleksiv sociologi". Wacquants interesse for studiet af såkaldte ghettoproblematikker går tilbage til slutningen af 1980'erne, hvor han som ph.d.-studerende boede på grænsen mellem University of Chicago og dele af Chicagos ghetto. Som led i et 3årigt etnografisk feltarbejde var han medlem af et boksetræningscenter her (Wacquant 2004a), og sideløbende med dette feltarbejde opstår der en klar interesse i Wacquants arbejde med byen, der specielt i den amerikanske kontekst centres om at nuancere, udbygge og generobre ghettobegrebet og punktere myten om den urbane "underklasse" fra populære fremstillinger heraf (journalistiske såvel som akademiske) (Wacquant 1997a, 2006). I den franske kontekst fokuseres kritisk på at tilbagevise myten om, at franske (og vesteuropæiske) forstadsområder skulle være på vej mod "amerikanske tilstande" (Wacquant 2008a, Wacquant med Larsen 2008).

I relation til studiet af ghettoen drejer Wacquants projekt sig om at give det

efterhånden udvandede ghettobegreb mere udsagnskraft og præcision og at justere på forståelsen af en ghetto som værende udtryk for en "disorganiseret social formation", der ene og alene kan analyseres via et blik på fejl og mangler indlejret i denne formation. I direkte forlængelse heraf ses kritisk på tendensen til at "eksotisere" ghettoen og dens beboere og derigennem unødigt ekstrapolere ghettolivets mest ekstreme og usædvanlige kendetegn. Endeligt, som et fjerde element, arbejder Wacquant sociologisk reflektivt med kritisk at afdække, om man kan tale om en konvergens mellem den amerikanske ghetto og de europæiske forstads kvarterer. De første tre punkter danner ifølge Wacquant tilsammen en trojka, der umuliggør en præcis teoretisk og empirisk funderet analyse af urban marginalisering, og det fjerde element opsummerer kort, hvad der har været ét af de mest markante motiver i Wacquants arbejde (Wacquant 1997a:341-342 og Wacquant 2008a:135ff). Wacquant viser, via en historisering af den amerikanske ghettos udvikling, hvordan den er gået fra at være en "kollektiv ghetto" med et vist socialt sikkerhedsnet til nu at være en såkaldt "hyper ghetto". En sådan hyper ghetto kendetegnes ved (1) en racemæssig homogenitet, (2) en dobbelt, selvforstærkende eksklusion baseret på især race, men også klasse – en eksklusion, der i øvrigt forstærkes af både (velfærds)statens tilbagetrækning og den konstante negligering af den duale bys tabere og af (3) det "territorielle stigma" beboerne i de udsatte boligområder oplever fx i relation til at komme ind på arbejdsmarkedet (Wacquant med Larsen 2008:67, Wacquant 1998, Wacquant 2008a, 2010b).

På den anden side af Atlanten viser Wacquant, at de franske "red belts" historisk betragtet har gennemgået en udvikling, der i realiteten – og i skarp kontrast til journalistiske og politiske opfattelser heraf – har ført dem længere væk fra de "ghettotilstande", der ellers skulle være tilfældet og dermed snarere og mere polemisk kan betegnes som værende "anti-ghettoer". De er kort sagt anti-ghettoer af flere årsager: De rummer et væld af forskellige etniciteter og kan dermed *ikke* betegnes som en etnisk set homogen enklave. Desuden karakteriseres de ved porøse grænser, opadgående social mobilitet, svækkede lokale institutioner samt et fravær af en fælles kulturel identitet (Wacquant med Larsen 2008:67, Wacquant 2010a). Anti-ghettoerne er dog fortsat samlingspunkter for socialt set dårligt stillede borgere, netop bl.a. fordi borgere, der "knækker koden" via fx en investering i uddannelse, forsvinder fra disse områder. Der er i øvrigt en dobbelthed i Wacquants måde at angribe ghetto-spørgsmålet på, idet han også påpeger, at ghettoer fungerer som "socio-spatiale skjold", der kan holde beboerne på afstand af byernes dominerende grupper (Wacquant 2010a:168).

Opsamlende kan man sige, at det, Wacquant, med klar inspiration fra Bourdieu, mere epistemologisk vil opnå er, at forskeren udøver så stor epistemisk reflektiv kontrol som mulig med det studieobjekt, der konstrueres, således at objektet ikke ender med at styre forskeren (Wacquant 2009c:145). I dette moment viderefører Wacquant, som anført, altså tydeligt Bourdieus reflek-

sive sociologi, hvori fx etnografi som metode og etnografisk genererede data ikke alene bibringer de fortællinger, der forskningsmæssigt skal objektiveres og relateres til bredere sociohistoriske sammenhænge (og altså *ikke* rummer forklaringen *i sig selv* via fx "folk concepts"), men netop også fungerer som et instrument, der hjælper til at kontrollere konstruktionen af forskningsobjektet (Wacquant 2009b:114-116). Dette blik på etnografi og den særlige anvendelse af etnografiske data vil jeg folde ud i det følgende afsnit.

Wacquant i det etnografiske felt

Jeg vælger, inspireret af og analogt til Bourdieus (2005b) skitsering af det videnssociologiske felt, analytisk at betragte praktiseringen af etnografi som værende lokaliseret i et videnskabeligt produktionsfelt – jeg vil betegne som et etnografisk felt, der, kort skitseret, konstitueres af forskellige positioner, der arbejder med ganske forskellige bud på, hvad etnografiske praksisformer og data er, skal og kan bruges til. Bourdieu anvender begrebet om "felt" ("champs" på fransk) som analytisk værktøj til en historisk specifik konstruktion af et sæt objektive relationer mellem samfundsmæssige positioner, og det skal altså ikke forveksles med det meget anvendte etnografiske feltbegreb ("terrain" på fransk) (Bourdieu & Wacquant 1992:16). Et felt i Bourdieus forstand er som sådan ikke noget man kan se, men et redskab, der kan anvendes til at synliggøre relationelle magtforhold mellem forskellige positioner, der, i Bourdieus tænkning, vil rumme forskellige ressourcer (kapitaler). Et felt opstår og eksisterer, når forskellige positioner har en fælles interesse i "det, der er på spil i feltet" og via en aktivering af forskellige kapitaler indgår i en magtkamp om enten at forandre eller bevare feltets status quo (Bourdieu 2005b:62). I dette tilfælde er "det, der er på spil" forskellige måder at udføre, anvende og fremstille etnografiske metoder og etnografiske undersøgelser. I det følgende vil jeg, via korte afstikkere til andre positioner, synliggøre Wacquants distinkte position i dette felt. Wacquants arbejde med etnografi som metode rummer konturerne af et genuint forskningsprogram, der både kombinerer forskellige metoder og teknikker i forsøget på at belyse specifikke problemstillinger komplekse sammensathed og altså tilskriver etnografien en central placering i det socialvidenskabelige analysearbejde (Wacquant 2002, 2008a:8-9, Wacquant 2009b og 2009c). Det er i forlængelse heraf jeg foreslår, at Wacquant anvender etnografi "feltanalytisk", idet etnografi for Wacquant fremstår som en hel central metode til synliggørelsen af sociale magtrelationer, og fordi han anvender etnografisk data indsamlet i fx Chicagos ghetto til kritisk at tale ind i en journalistisk (og videnskabelig) debat, der (i USA) har haft en tendens til at analysere (og repræsentere) livet i ghettoen "på afstand" (Wacquant 1997a, 2000 og 2002).¹⁰ Dette vender jeg tilbage til nedenfor.

I det etnografiske felt kan man blandt flere, og meget groft optegnet, tale om forskellige typer af etnografiske praksisformer: auto-etnografi (fx Reed Danahey 1997, Ellis 2009, Baarts 2010), teoriinformeret etnografi (fx Willis

2000, Willis & Trondman 2000), humanistisk narrativt inspireret etnografi (fx Behar 2003), postmoderne og poststrukturalistisk etnografi (fx Clifford & Marcus 1986), refleksiv etnografi (Burawoy 2003) og mange andre (se fx O'Reilly 2009 for korte beskrivelser af centrale positioner). Jeg ser ret bredt, og inspireret af Willis & Trondman (2000), på etnografien som et sæt af forskellige (felt)arbejdsmetoder, der involverer (1) direkte, (hvis muligt længerevarende) social kontakt med konkret handlende mennesker, (2) dokumentering, fremstilling og repræsentation af denne kontakt, der tager det faktum, at menneskelig handling er irreversibel, alvorligt og til dels medtænker dette, når man præsenterer sine data – sagt helt kort: "Ethnography is the disciplined and deliberate witness-cum-recording of human events" (Willis & Trondman 2000:5). Etnografien forstået i denne brede ramme er naturligvis i familie med andre observationsbaserede kvalitative metoder, og etnografien har historisk set nok været *den* metode, man fx inden for antropologien anvendte til at indsamle viden om fremmede kulturer. Min forståelse af etnografien er, at den som metode i høj grad også er relevant i sociologiske studier med fokus på fx marginalisering og segregering, men også af fx offentlige institutioner (se hertil Delica & Mathiesen 2010).

Wacquants bidrag og stillingtagen til det etnografiske felt ses både ved en nærlæsning af hans egne studier, men også via den centrale og stærkt kritiske artikel "Scrutinizing the Street" fra *American Journal of Sociology* (2002). Her gennemgår Wacquant minutiøst henholdsvis (1) Mitchell Duneiers *Sidewalk* (1999) om sorte gadeboghandlere og magasinsamlere på Manhattan, (2) Elijah Andersons *Code of the Street* (1999) om hvordan sorte familier bosiddende i Philadelphias ghetto forholder sig moralsk til at være "street" eller "decent" og endelig (3) Katherine Newmans *No Shame in My Game* (1999), der som omdrejningspunkt har fattige, der arbejder (og kæmper for at fastholde en plads på arbejdsmarkedet) trods en ringe mindsteløn og kummerlige arbejdsvilkår i fx fastfoodindustrien (alle tre værker er fra 1999). Jeg kan ikke her gå i dybden med Wacquants kritik – eller de forskellige modsvar hertil – men vil gruppere den i nogle enkelte punkter for derigennem at indkredse Wacquants egen position. Kritikken kan meget kort opsummeres således:

1) De tre forskere sætter konsekvent ikke spørgsmålstegn ved deres informanternes fortællinger, hvorved deres ellers grundige studier ender i en utroværdig, ukritisk gengivelse af det, Wacquant kalder "folk theories" eller "folk concepts" (Wacquant 2002: 1478, 1480, 1489, 1520). Det problematiske heri er, at man forveksler disse "folk concepts" med "analytical concepts" og kommer ad denne vej uforvarende fx til at forklare ghettos tunge sociale problemer med, at den bebos af slette karakterer med dårlig moral (se også Hancock 2009:95).

2) De tre forskere relaterer generelt ikke deres undersøgelser til et strukturelt makroniveau. Det vil sige, at der mangler fokus på statens rolle i skabelsen af dagligdagens problemer i de byområder, der studeres. Wacquant

savner et blik på fx social- eller boligpolitikens betydning for de trængsler, som beboerne i ghettoerne slås med i deres dagligdag (fx Wacquant 2002:1496, 1501 særligt note 39).

3) Han efterlyser generelt en mere historiserende tilgang til problemstillingerne og ser dette som et vigtigt supplement til selve det etnografiske arbejde (Wacquant 2002:1522).

Som Wilson og Chaddha (2009) er inde på, er en af de centrale drivkræfter i Wacquants kritik teoriens rolle i etnografisk arbejde. Det er, sammen med de tre ovenstående punkter, ét af de elementer, der virkelig skiller vandene og tydeliggør positionerne i feltet. Wacquants stillingtagen hertil er ret markant. Han vil slet ikke acceptere en etnografi, der *ikke* er styret af teori og mener derfor, at man ligeså godt kan tage konsekvensen og medtænke teoriens rolle fra starten af forskningsprocessen (Wacquant 2002:1523). Anderson, Duneier og Newman replicerede naturligvis skarpt på Wacquants hårde kritik i samme nummer af *American Journal of Sociology*. Jeg skal ikke her dvæle ved deres kritik, da dette vil blive alt for omfattende, men blot notere, at de interessant nok alle reagerer på netop Wacquants vægtning af teoriens rolle. De mener tydeligvis, at man med en teorianvendelse, som Wacquant praktiserer, ender med en alt for markant teoretisk overbevisning, der i det konkrete etnografiske arbejde fungerer som en blindgyde og umuliggør sensitivitet over for forskningsobjektets kompleksitet (Kusenbach 2005:afsnit 56-58).

Min egen indgang hertil er, at der ikke er nogen modsætning mellem både at fokusere på et brud med de såkaldte "folk concepts" og at arbejde med en etnografi, der er sensitiv over for ghettobeboernes mentale strukturer. Sagt på en anden måde er der altså ikke en modsætning mellem at arbejde med et eksplicit teoretisk udgangspunkt og samtidig forsøge at forstå aktørernes praksisformer – nærmere tvært om. Det videnskabelige arbejde kan (og skal) ikke se bort fra de subjektive oplevelser af urban marginalisering – pointen er her, at disse oplevelser ikke kan stå alene og fx levere forklaringen på, hvordan det er gået til, at det i overvejende grad er repræsentanter for positioner i de nedre dele af det sociale rum, der bor i de udsatte boligområder (Wilson & Chaddha 2009, Hancock 2009). Forstået således er ghettobeboernes subjektive oplevelser blot et element i den kontinuerlige konstruktion af forskningsobjektet. For Wacquant er indsamlingen af disse oplevelser ét element i et bredere forskningsprogram, der trækker på indsigter fra både Bourdieus reflektive sociologi og det feltanalytiske blik, som Bourdieu udviklede gennem forfatterskabet. Dette forskningsprogram og etnografiens rolle heri er omdrejningspunkter for næste afsnit.

En feltanalytisk anvendelse af etnografi

Som jeg har været inde på i det ovenstående har Wacquant selv foretaget etnografisk feltarbejde – mest intensivt i Chicago, men også og i mindre omfang i parisiske arbejderkvarterer. Wacquant laver som sådan ikke traditionelle et-

nografiske studier af fysisk set afgrænsede boligområder og kvarterer *i sig selv*, som man kender fra den klassiske Chicagosociologi. Hans dagsorden er en anden. Han anvender de data, han indhenter via sit etnografiske arbejde, til relationelt at synliggøre de dominerede positioner beboerne i ghettoerne indtager i den urbane orden. Samtidig anvendes disse data til kritisk at sætte fokus på, hvordan "urbane outcasts" synliggøres og repræsenteres både i mediedækningen af diverse "ghettoproblematikker", men også i den videnskabelige diskussion heraf i det sociologiske felt (fx i Wacquant 2006 og 2008a). I forlængelse heraf er det væsentligt, at Wacquant udvikler konkrete redskaber ("tools") til at "gentænke" den urbane marginalisering, redskaber, der skal gøre det muligt fx at tale kritisk ind i og op imod mediernes fremstilling af "livet i ghettoen". Dette forskningsprogram – hvori etnografi som metode altså spiller en central rolle – kan skematisk opsummeres i følgende momenter:

1) Helt konkrete, til tider længerevarende, etnografiske ophold og interview i de udsatte byområder.

2) Et konsekvent historiserende blik på de udsatte områders institutionelle struktur – hvilket har været på dagsordenen for Wacquant gennem det meste af forfatterskabet (se fx Wacquant 1997a).

3) Anvendelse af den etnografiske viden til at kritisere allerede etablerede forestillinger om livet i ghettoen (både i relation til "almindelige" borgeres opfattelser heraf, men også journalisters og forskeres selvsamme – Wacquant taler ligefrem om "a double rupture" i den henseende) (Wacquant 2009b:115).

4) Anvendelsen af etnografisk viden til, i konstant diskussion med sociologiske begreber, at etablere nye teoretiske begreber og forståelser, der mere adækvat tager højde for forholdet mellem det daglige (levede) liv i ghettoen og de strukturelle dynamikkens betydning herfor (Wacquant 2009b:116-117).

Jeg vil nu vende tilbage til de forskellige positioner i det etnografiske felt, jeg meget kort skitserede i det foregående afsnit. Det skulle nu være tydeligt, at Wacquants projekt klart placerer sig i den "teoriinformerede" ende af spektret i det etnografiske felt. Dermed er det ikke ulig Willis (2000) kritiske og historisk sensitive etnografi og Burawoys (2003) reflektive etnografi – der begge (også) insisterer på at synliggøre de eksterne strukturer, der både er medkonstituerende for de situationer, man observerer som etnograf, og for det råderum, de observerede aktører har (Willis 2000:34, Burawoy 2003:653).¹¹ Wacquants etnografi adskiller sig klart fra både den poststrukturalistiske udgave af etnografien (Clifford & Marcus 1986) og fra auto-etnografien (Reed-Danahey 1997, Ellis 2009, Baarts 2010).¹² Én af hovedeksponenterne for autoetnografien, Carolyn Ellis, skriver for eksempel og meget rammende:

Autoethnography offers the potential to expand scholarship about human experience. At the same time, it can assist us in pursuit of happiness and living fully; provide companionship and coping strategies for dealing with *personal* disappointments, traumas, and losses; and

help us understand, reframe, and live through collective natural and human-made disasters that increasingly seem to be part of our lives (Ellis 2009:16-17, min fremhævning).

Som Charlotte Baarts retteligt skriver, lægges der inden for praktiseringen af autoetnografi forskellig tryk på "auto", "etno" og "grafi" (Baarts 2010:155), og Ellis er klart placeret i den introspektive "auto"-del. Baarts skriver videre i en introduktion til autoetnografi som metode (med henvisning til Holman Jones 2006):

Konteksten [for bekendelsen eller det personlige narrativ] muliggør, at den autoetnografiske beretning kan vedrøre en bredere social sammenhæng, hvorved teksten om det enkeltstående liv således udgør det første skridt mod fx social forandring (Baarts 2010:162).

Hvordan man etablerer den afgørende relation mellem "det enkeltstående liv" og "den bredere sociale sammenhæng" er dog ikke tydelig, og her tilbyder en Wacquantinspireret feltanalytisk anvendelse af etnografi et alternativ.

Opsamlende kan man sige, at der hos Wacquant for det første er et konstant fokus på at synliggøre det, som Paul Willis (2000) kalder "den sociale forbindelse", og altså på at se "det sete", det observerede eller det subjektive som værende ét moment i den *sociologiske* og ikke *personlige* konstruktion af et forskningsobjekt. Den form for data, som etnografisk arbejde bidrager med, og de forklaringer, man kan få herigennem, er i denne optik "det der skal forklares" og objektiviseres ved hjælp af (felt)analytiske begreber og sættes i relation til bredere, felteksterne og historiske sammenhænge, der er fokuseret fx på statens rolle i reguleringen af de ghettoramte boligområder (Wacquant 2008a:54, 121ff). Det er altså i særlig grad i dette moment, relationen til en Bourdieuinspireret feltanalyse bliver relevant, idet der her åbnes for et perspektiv, der både ser på den subjektive oplevelse af urban polarisering "fra neden" og stiller skarpt på den konkrete "fra oven" førte social- og boligpolitik med betydning herfor.

Afrunding

Wacquants overordnede perspektiv på sociologisk arbejde og mere specifikt på etnografisk feltarbejde repræsenterer både et væsentligt bud på en Bourdieuinspireret urbansociologi og et bud på, hvordan man kan integrere etnografisk arbejde i en Bourdieuinspireret feltanalyse. Wacquant anvender ikke etnografi til alene at fremstille subjekternes (eller sine egne) mentale strukturer, men også til at bryde med commonsense forståelser af forskellige problemstillingeres beskaffenhed og som næring til udvikling af nye begreber (som ghetto, anti-ghetto og hyperghetto). Mindst lige så centralt bruges etnografisk data som et væsentligt element i den historisk funderede sociologiske

viden, der kan være tiltrængt som modvægt til fx mediernes hastigt producerede repræsentationer af såkaldte "ghettoproblematikker", som dem der fyldte dagspressens dagsorden i slutningen af 2010.

I det ovenstående er Wacquants syn på byen blevet fremstillet, herunder hans praktisering af Bourdieus ideal om sociologisk refleksivitet i studierne af det amerikanske "black belt" og det franske "red belt". Der er blevet argumenteret for, at Wacquant indtager en særlig position i det etnografiske felt og for, at han specifikt anvender etnografiske studier til at synliggøre sociale magtforhold. I forlængelse heraf er der blevet talt for en kombination af 1. persons oplevelser/data med mere "objektiverende" metodiske teknikker som komparation og historisering (se hertil Delica forthcoming). Dette ses som en mulig fremgangsmåde til nuancering af allerede etablerede forståelser af en given problemstilling og som bidrag til et perspektiv, der ikke *alene* fokuserer på særskilte etniske grupper, specifikke institutioners virke eller specifikke professioners arbejde i relation til fx integrationsprojekter eller boligsociale indsatser.

Noter

1. Denne artikel har draget stor nytte af konstruktive kommentarer fra de andre bidragsydere til dette temanummer, fra ekstern lektor Jesper Visti Hansen (ENSPAC, RUC), lektor emeritus Anders Mathiesen (ISG, RUC) og ikke mindst de to anonyme referees. Stor tak til jer alle.

2. Denne artikel er ikke en begrebsorienteret påvisning af, hvordan Wacquant forholder sig til og bygger videre på diverse sociologiske klassikere, men nærmere en anvendelsesorienteret og analysestrategisk læsning af Wacquant. Der er ingen tvivl om, at et væld af klassikere (og nyklassikere) udgør et vægtigt arsenal i Wacquants sociologiske værktøjskasse. Dette fx i form af Max Webers begreb om "de negativt privilegerede" i studierne af den amerikanske ghetto (fx Wacquant 1997a, 2004c, 2008a:231ff), Norbert Elias figurationssociologi, der eksplicit sættes på arbejde i en pointering af statens manglende opmærksomhed på og rolle i forværringen af levevilkårene i "den sorte ghetto" (Wacquant 2006:48ff). Goffmans begreb om (socialt) stigma tænkes desuden ind i analyserne af de fortællinger, Wacquant indhenter via etnografisk feltarbejde i Chicagos ghetto og parisiske forstæder og videreudvikles til begrebet om "territorielt stigma" (fx Wacquant 1996, 2007, 2008a, 2010b).

3. Wacquants relation til og samarbejde med Bourdieu og hans rolle i fortolkningen af Bourdieus værk skal ikke undervurderes, men står ikke som en central del af denne artikel. Jeg skal her nøjes med at pointere, at Wacquant har spillet en væsentlig rolle i både formidlingen og fortolkningen af Bourdieus værk – tydeligst i forbindelse med "An Invitation to Reflexive Sociology" (Bourdieu & Wacquant 1992) – og stædigt gennem sine egne arbejder har han forsøgt at deltage i kampen om receptionen af Bourdieus værk, specielt i en amerikansk kontekst (fx Wacquant 1993 og 2004d). Det distinkte kropslige aspekt ved Wacquants etnografiske arbejder (særligt 2004a) er en artikel i sig selv værdig og bliver for omfattende i denne sammenhæng.

4. Wacquant udfører ikke på samme måde som Bourdieu specifikke, sociologiske feltanalyser (og Bourdieu udførte ikke alene feltanalyser). Begrebet "felt" spiller generelt en mindre markant rolle i Wacquants socialvidenskabelige arbejder, end det gør hos Bourdieu (fx 1996, 2005a og 2005b). Dermed ikke sagt, at Wacquant *ikke* lægger vægt herpå, og måske kan der spores en stigende interesse herfor i de seneste arbejder. I etnografien over boksecenteret i Chicagos ghetto arbejder Wacquant med et "pugilistic field" (2004a:54) og i analyserne af straffestatens opblomstring arbejder Wacquant eksplicit både med et begreb om et "penal field" og eksplicit med Bourdieus begreb om det bureaukratiske felt som central analytisk kategori (Wacquant 2009a:23 og 2010c se også Delica 2008 for en diskussion af Wacquants anvendelse af feltbegrebet i 2004a).

5. Receptionen af Wacquants arbejde i Danmark (og måske bredere betragtet Norden) rummer i sig selv et argument for at beskæftige sig nøjere hermed. Der findes, så vidt jeg ved, ingen samlet præsentation af Wacquants forfatterskab (eller de større værker for den sags skyld) i Norden. Programartiklen "The Rise of Advanced Marginality: Notes on its Nature and Implications" (1996) blev publiceret i *Acta Sociologica* og skabte nogen interesse for tesen om avanceret marginalitet i Danmark – den blev således oversat og publiceret i *Social Kritik* i en lettere reviderede version med titlen "Marginalitet i storbyerne" (1997b). Tesen om "avanceret marginalisering" diskuteres også sporadisk i Hans Thor Andersen doktorafhandling om social differentiering i nordeuropæiske storbyer (2005). I slutningen af 00'erne kan der spores lidt mere interesse for forfatterskabet – specielt de bysociologiske elementer – og der trækkes eksplicit på (dele af) Wacquants arbejde i fx Visti Hansens (2008) og Schultz Larsens (2009) afhandlinger. *Prisons of Poverty* oversættes og udkommer som *Fattigdommes fængsler* på Socialpolitisk forlag (2008b). Sidste kapitel af *Punishing the Poor* (2009a) oversættes og bringes i *Social Kritik* september 2009, og Jensen & Christensens (2010) arbejde med applicerbarheden af tesen om territorielt stigma i en dansk kontekst (Ålborg Øst) vidner om en vedvarende interesse. I en lidt bredere nordisk sammenhæng er også den svenske antropolog Ove Sernhede (2007, 2009) inspireret af Wacquants teser om "territorielt stigmatisering" og prøver i sine studier af andengenerationsindvandrere at identificere kvalitative og positive modspil hertil set "nedefra" og fokuserer på den uformelle læring, der kan opstå i forskellige selvorganiserede grupperinger.

6. Wacquant påpeger selv, at *Urban Outcast* på mange måder kan ses i forlængelse af tesaerne om "den duale by", men også som en kritisk udvikling heraf, i det Wacquant pointerer, at diverse arbejder i denne tradition udviser for lidt opmærksomhed på forklaringen af den fragmentering af de nedre dele af det sociale rum, der er et markant træk ved den avancerede marginalisering (Wacquant 2008a:6-7).

7. Wacquants, indtil nu, tre større bøger (2004a, 2008a og 2009a) diskuteres livligt inden for ganske forskellige fagområder (sociologi, antropologi, planlægning, kriminologi mm.). *Urban Outcast* og *Punishing the Poor* er i øvrigt de første to dele af en trilogi – den bebudede tredje bog *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State*, der skulle sammentænke relationen mellem etnorracial segregering og fremvæksten af straffestaten i USA, er annonceret til publicering i flere omgange, men er ikke udkommet endnu (Wacquant 2009a:315-316). Hvis man fokuserer alene på *Urban Outcast* har den i sig selv givet anledning til (mindst) tre temanumre af forskellige journals (se *International Journal of Urban and Regional Research* Vol. 33.3 2009, udgaverne af *City* fra december 2007, marts og juni 2008 og *Urban Geography* Vol. 31, februar-marts 2010). Her diskuteres den kritisk og tesaerne om "avanceret marginalisering", der inviterer til både stedsspecifikke og komparative analyser, finkæmmes ud fra forskellige nationale optikker – kan man fx tale om "avanceret marginalisering" i Grækenland, Brasilien eller Kina? (Maloutas 2009, Caldeira 2009, Wu 2009. Se Delica 2009 og Jensen & Christensen 2010 for en diskussion heraf i en dansk sammenhæng).

8. Et kritikpunkt mod Wacquants arbejde med avanceret marginalisering som generel tidsdiagnose er, at der i fokuset på de omtalte "strukturelle logikker" ikke vies meget plads til kreative modsvar mod marginaliseringsprocesserne. Sådanne modsvar kunne fx synliggøre evt. positive effekter af boligsociale indsatser eller betydningen af de institutioner, der aktivt arbejder for at ændre evt. territorielle stigma og på generelt at forbedre vilkårene for beboerne i de udsatte boligområder (se Caldeira 2009, Jensen & Christensen 2010:23-24 og Delica 2011 for synliggørelsen af en tilgang, der netop tager fat, hvor Wacquants diagnose stopper og bidrager med kritiske bud på, hvordan man kan ændre på tilstandene for de svage stillede borgere i udsatte boligområder). Wacquant mener, at man via et kritisk sociologisk forskningsprogram som det, han udvikler, kan begynde at forestille sig alternativer til den etablerede orden (Wacquant 2004b). Disse alternativer vægtes dog ikke særligt højt. Ét andet kritikpunkt går på, om man kan overføre Wacquants teorier til andre kontekster end de amerikanske og franske, som de er udviklet i. Dét er en væsentlig og større diskussion, jeg ikke kan tage her, men vil henlede opmærksomheden på Jensen & Christensens (2010) glimrende artikel. Via et omfattende empirisk materiale fra og om Ålborg Øst søger de kritisk at tilbagevise tesaerne om, at de lokale beboerne internaliserer omverdens negative stempling af området og derigennem udvikler et territorielt stigma. Man kan dog

omvendt diskutere, i hvor høj grad Ålborg Øst er et velegnet caseområde for netop en empirisk diskussion af teorien om territorielt stigma, i og med at der rent faktisk bor 82 % etniske danskere og områdets generelle sociale status "kun" er lidt under middel, som forfatterens egne data viser (se Jensen & Christensen 2010:16-17).

9. Når fx DR konsekvent dækker den såkaldte ghetto-debat under overskriften "Det andet Danmark", formindsker det ikke just opfattelsen af, at der er tale om regulære parallelsamfund "derude" i de "ghettorante" boligområder (se http://www.dr.dk/Nyheder/Temaer/2010/Det_andet_Danmark/2010/10/09174256.htm hvor ledende redaktionschef på DR Nyheder, Ralf Anderson, prøver at forklare dette fokus). Det er præcis en sådan kategorisering, "Det andet Danmark", en Wacquantspireret (urban)sociologi vil være stærkt kritisk overfor og forsøge at pille fra hinanden.

10. Jeg er opmærksom på, at Bourdieu selv udførte intensivt etnografisk arbejde fx i sine tidlige Bearn- og Algierstudier (Wacquant 2004d). Desuden referer han eksplicit den amerikanske antropolog Bateson i relation til arbejdet med *Distinktionen* og diskuterer Clifford Geertz' "tykke beskrivelser" som én form for skolastisk fejlslutning (Bourdieu 2005c:26 og Bourdieu 2000:52, se også Barnard 1990, der eksplicit diskuterer forholdet mellem Geertz og Bourdieu). Jeg kommer ikke nærmere ind herpå, da mit fokus er på Wacquants arbejde med etnografi i studiet af urbane marginaliseringsprocesser. Bourdieu omtalte ikke direkte sit etnografiske arbejde som "feltanalytisk", men man kan få et overbevisende billede af, hvordan den feltanalytiske tilgang til bl.a. etnografisk data tager form gennem Bourdieus forfatterskab ved at orienterer sig i den forholdsvis nyudgivne *Bachelors Ball* (Bourdieu 2007). Her bringes tre tekster om køns- og slægtskabsrelationer i Bourdieus hjemstavn Bearn. De er skrevet med ca. 10 års mellemrum, og det er tydeligt at se, at det feltanalytiske blik kontinuerligt skærpes og udvikles, som Bourdieus feltanalysemodel modnes.

11. Slægtskabet med Burawoy er markant, da man her også finder en markant bevidsthed om historiens betydning for det konkrete, etnografiske studieobjekt og en klar fokusering på teoriens rolle som uomgængeligt redskab i begribelsen af samfundsmæssige forandringsprocesser (Burawoy 2003:646-647, 668, 672).

12. Med direkte reference til den poststrukturalistiske udgave af etnografien synliggør Wacquant sin egen anvendelse af epistemisk refleksivitet, der er karakteriseret ved en "... constant questioning of the categories and techniques of sociological analysis and of the relationship to the world these presuppose. It is this return to the instruments of construction of the object, as opposed to the subject of objectivation, which is the hallmark of what one may call epistemic reflexivity" (Wacquant 2009c:147).

Litteratur

- Amin, Ash 1994: "Post-Fordism: Models, Fantasies and Phantoms of Transition". In Amin (ed.): *Post-Fordism A Reader*. Malden, MA: Blackwell.
- Andersen, Hans Thor 2005: "Storbyens ændrede socialgeografi. Storkøbenhavn i et nordvesteuropæisk perspektiv". *Kulturgeografiske Skrifter*, bind 15.
- Anderson, Elijah 1999: *Code of the Street: Decency, Violence, and the Moral Life of the Inner City*. New York: W.W. Norton.
- Barnard, Henry 1990: "Bourdieu and Ethnography: Reflexivity, Politics and Praxis". In Harker, Mahar & Wilkes (eds.): *An Introduction to the work of Pierre Bourdieu: The practice of theory*. Palgrave Macmillan.
- Baarts, Charlotte 2010: "Autoetnografi". I Brinkmann & Tanggaard (red.): *Kvalitative metoder – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Behar, Ruth 2003: "Ethnography and the book that was lost", *Ethnography*, Vol. 4(1).
- Bourdieu, Pierre 1996: *The Rules of Art. Genesis and Structure of the Literary Field*. Cambridge: Polity Press.

- Bourdieu, Pierre 1997: "En videnskab der griber forstyrrende ind. Samtale med Pierre Thuillier", i Bourdieu, Pierre: *Men hvem skabte skaberne? Interviews og forelæsninger*. København: Akademisk Forlag.
- Bourdieu, Pierre 2000: *Pascalian Meditations*. Stanford University Press.
- Bourdieu, Pierre 2005a: *The Social Structures of the Economy*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre 2005b: *Viden om viden og refleksivitet. Forelæsninger på Collège de France 2000-2001*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, Pierre 2005c: "Med kritikken som våben". *Dansk Sociologi*, Nr. 4. 16.årg.
- Bourdieu, Pierre 2007: *The Bachelors Ball. The Crisis of Peasant Society in Bearn*. The University of Chicago Press.
- Bourdieu et al. 1991: *The Craft of Sociology. Epistemological Preliminaries*. New York: Aldine De Gruyter.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc 1992: *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press, Blackwell Publishers.
- Bourdieu et al. 1999: *The Weight of the World – Social suffering in Contemporary Society*. Cambridge: Polity Press.
- Burawoy, Michael 2003: "Revisits: An Outline of a Reflexive Ethnography". *American Sociological Review*, Vol. 68, No. 5.
- Caldeira, Teresa P. R. 2009: "Marginality, Again?!" *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 33.3.
- Clifford, James & Marcus, George E. (ed.) 1986: *Writing Culture: The Poetic and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- Delica, Kristian 2008: "Wacquant og habitusteorien i praksis. Omtale af Body and Soul". *Praktiske Grunde – Nordisk Tidsskrift for kultur og samfundsvidenskab*. Nr.2/08.
- Delica, Kristian 2009: *Fighting Advanced Marginality? Thoughts on putting Bourdieu and Wacquant to work in deprived urban areas in Denmark*. Paper præsenteret på dansk sociologkongres, januar 2010.
- Delica, Kristian 2011: "Social innovation og områdebaserede indsatser – mod en kritisk socialvidenskab om innovation". Forthcoming i Vøxted, Søren & Kristensen, Catharina Juul: *Begreber om innovation og entreprenørskab* (arbejdstitel på antologi). København: Hans Reitzels Forlag.
- Delica, Kristian (forthcoming): *Biblioteksbaseret communitycenterarbejde: Mellem avanceret marginalisering og social innovation* (arbejdstitel). Ph.d. afhandling, Institut for Miljø, Samfund og Rumlig forandring, RUC.
- Delica, Kristian & Mathiesen, Anders 2007: "Historiserende feltanalyser". I Fuglsang, Lars, Hagedorn Rasmussen, Peter og Olsen, Poul Bitsch: *Teknikker i samfundsvidenskabernes*. Roskilde Universitetsforlag.
- Delica, Kristian & Mathiesen, Anders 2010: "Et sociologisk refleksivt perspektiv på BUM-modellen – skitse til en feltanalytisk anvendelse af organisationsanalyse". *Praktiske Grunde – Nordisk Tidsskrift for kultur og samfundsvidenskab*. Nr.1-2.
- Duneier, Mitchell 1999: *Sidewalk*. New York: Farrar, Straus & Giroux.
- Ellis, Carolyn 2009: *Revision. Autoethnographic Reflections on Life and Work*. Walnut Creek: Left Coast Press.
- Engbersen, Gotfried 2001: "The Urban Palimpsest. Urban Marginality in an Advanced Society", *Focaal – European Journal of Anthropology*, no. 38.
- Hancock, Black Hawk 2009: "Following Loïc Wacquant into the field". *Qualitative Sociology*, Nr 32.

- Jensen, Sune Qvotrup & Christensen, Ann-Dorte 2010: "Territorial Stigmatization and Local Belonging – A Study of the Danish Neighbourhood Aalborg East". Paper præsenteret på MOSPUS forskningsseminar 7.1.2011 på RUC.
- Kusenbach, Margarethe 2005: "Across the Atlantic: Current Issues and Debates in US Ethnography". *Forum: Qualitative Social Research*, Volume 6, nr. 3.
- Maloutas, Thomas 2009: "Urban Outcasts: A Contextualized Outlook on Advanced Marginality", *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 33.3.
- Mingione, Enzo 1996: "Urban Poverty in the Advanced Industrial World: Concepts, Analysis and Debates". In Mingione (red.): *Urban Poverty and The Underclass. A Reader*. Malden, MA: Blackwell.
- Mingione, Enzo 2004: "Urban Social Change: A Socio-Historical Framework of Analysis. In Yuri Kazepov (ed.)(2004): *Cities of Europe: Changing contexts, local arrangements, and the challenge to urban cohesion*. Malden, MA: Blackwell.
- Mollenkopf, John H. & Castells, Manuel (ed.) 1991: *Dual City: Restructuring New York*. New York: Russels Sage Foundation.
- Newmann, Katherine 1999: *No Shame in my Game: The Working Poor in the Inner City*. New York: Alfred A. Knopf and Russell Sage Foundation.
- O'Reilly, Karen 2009: *Key Concepts in Ethnography*. Sage.
- Rasmussen, Lars Løkke 2010: Statsministerens tale ved Folketingets åbning tirsdag 5. oktober 2010. Tilgængelig på Statsministeriets hjemmeside: http://www.stm.dk/_p_13260.html.
- Reed- Danahey, Deborah (ed.) 1997: *Auto/Ethnography: Rewriting the Self and the Social*. New York: Berg.
- Regeringen 2010: *Ghettoen tilbage til samfundet. Et opgør med parallelsamfund i Danmark*. Fra www.justitsministeriet.dk.
- Robbins, Derek 2007: "Sociology as a Reflexive Science. On Bourdieu's Project". *Theory, Culture and Society*, 24 (5).
- Schultz Larsen, Troels 2009: *De forsømte. Skitse til en socialvidenskabelig analyse om relationerne mellem produktionen af forsømte boligområder, de sociale kampe om det boligsoziale integrationsarbejde og den boligsociale integration*. Ph.d. afhandling, ISG, RUC.
- Sernhede, Ove 2007: "Forstadens "truende" unge mænd", *Social Kritik*, vol. 108.
- Sernhede, Ove 2009: "Territorial stigmatisering. Unges uformelle læring og skolen i det postindustrielle samfund", *Social Kritik*, vol. 118.
- Socialdemokraterne og SF 2010: *Ny tryghed i udsatte boligområder. Socialdemokraterne og SF's ghettoudspil*. Fra www.socialdemokraterne.dk.
- Visti Hansen, Jesper 2008: *Bypolitik og velfærdsstat – politikker over for "belastede" byområder i Danmark og Frankrig*. Ph.d. afhandling, ISG, RUC.
- Wacquant, Loïc 1993: "Bourdieu in America: Notes on the Transatlantic Importation of Social Theory". I Calhoun, Lipuma & Postone (ed.): *Pierre Bourdieu: Critical Perspectives*. Chicago University Press/Polity Press.
- Wacquant, Loïc 1996: "The Rise of Advanced Marginality: Notes on its Nature and Implications", *Acta Sociologica*, Vol. 39.
- Wacquant, Loïc 1997a: "Three Pernicious Premises in the Study of the American Ghetto", *International Journal of Urban and Regional Research*, 20/3.
- Wacquant, Loïc 1997b: "Marginalitet i storbyerne", *Social Kritik* nr. 52-53.
- Wacquant, Loïc 1998: "Negative Social Capital: State Breakdown and Social Destitution in America's Urban Core", *Netherlands Journal of Housing and the Built Environment*, Vol. 13, no. 1.

- Wacquant, Loïc 1999: "Urban Marginality in the Coming Millennium", *Urban Studies*, Vol. 36, no. 10.
- Wacquant, Loïc 2000: "Logics of urban polarization: The view from below". In Crompton, Divine, Savage and Scott (ed.): *Renewing Class Analysis*. Blackwell Publishers/The Sociological Review.
- Wacquant, Loïc 2002: "Scrutinizing the Street: Poverty, Morality and the Pitfalls of Urban Ethnography", *American Journal of Sociology*, 107 (6).
- Wacquant, Loïc 2004a: *Body and Soul. Notebooks of an Apprentice Boxer*. Oxford University Press.
- Wacquant, Loïc 2004b: "Critical Thought as Solvent to Doxa", *Constellations*, vol 11. No 1.
- Wacquant, Loïc 2004c: "Ghetto". *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Elsevier Ltd.
- Wacquant, Loïc 2004d: "Following Bourdieu into the Field", *Ethnography*, 5:4.
- Wacquant, Loïc 2006: "Avcivilisering och demonisering. Den sociala och symboliska förändringen av det svarta gettot, och Elias i det mörka gettot". I Kamali, Masoud (red.): *Den segregeringande integrationen. Om social sammanhållning och dess hinder*. Rapport av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Statens offentliga utredningar. Stockholm.
- Wacquant, Loïc 2007: "Territorial Stigmatization in the Age of Advanced Marginality", *Thesis Eleven*, Vol. 91 Nr. 1.
- Wacquant, Loïc 2008a: *Urban Outcasts. A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, Loïc 2008b: *Fattigdommens fængsler*. København: Socialpolitisk Forlag.
- Wacquant, Loïc 2009a: *Punishing the Poor. The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham: Duke University Press.
- Wacquant, Loïc 2009b: "The Body, the Ghetto and the Penal State", *Qualitative Sociology*, vol. 32, nr. 1.
- Wacquant, Loïc 2009c: "Habitus as a Topic and Tool. Reflections on becoming a prizefighter". I: Shaffir, Puddephatt & Kleinknecht (eds.): *Ethnographies Revisited*. New York: Routledge.
- Wacquant, Loïc 2010a: "Designing Urban Seclusion in the Twenty – First Century. The 2009 Roth – Symonds Lecture", *Perspecta, Yale Journal of Architecture*, Vol 43.
- Wacquant, Loïc 2010b: "Urban Desolation and Symbolic Denigration in the Hyperghetto", *Social Psychology Quarterly*, Vol 73, No. 3.
- Wacquant, Loïc 2010c: "Crafting the Neoliberal State: Workfare, Prisonfare and Social Insecurity", *Sociological Forum*, Vol. 25. No. 2.
- Wacquant, Loïc i samtale med Larsen, Troels Schultz 2008: "Ghettoer og anti-ghettoer. En diagnostik af den nye urbane fattigdom", *Praktiske Grunde. Nordisk tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab*. Nr. 2.
- Willis, Paul 2000: *The Ethnographic Imagination*. Cambridge: Polity Press.
- Willis, Paul & Trondman, Mats 2000: "Manifesto for Ethnography", *Ethnography*, Vol. 1(1).
- Wilson, William Julius & Chaddha, Anmol 2009: "The Role of Theory in Ethnographic Research", *Ethnography*, Vol 10(4).
- Wu, Fulong 2009: "The State and Marginality: Reflections on Urban Outcasts from China's Urban Transition", *International Journal of Urban and Regional Research*, Vol. 33.3.